

Educarea în cumpătare și sobrietate (1)

„Să aveți curajul de a educa în austeritate – zicea Sfântul Josemaría unui grup de familii – altfel nu veți avea nimic”.

Această virtute va reprezenta tema centrală a acestui text din noul volum dedicat familiei.

29.05.2020

În activitatea de educare, când părinții nu le fac întotdeauna pe plac copiilor, e de așteptat ca aceștia să

întrebe de ce nu pot să urmeze moda, sau de ce trebuie să mănânce ceea ce nu le place, sau să fie împiedicați să petreacă ore pe internet sau jucându-se pe calculator. Răspunsul spontan care poate fi dat, simplu „pentru că nu ne putem permite această cheltuială” sau „pentru că trebuie să îți termini temele” sau, în cel mai bun caz „pentru că ești un răsfățat”.

Sunt răspunsuri valide până la un anumit punct, cel puțin pentru a ieși dintr-un moment de incurcatură, dar care fără a fi cu intenție, pot acoperi frumusețea virtuții cumpătării, apărând în consecință în fața copiilor ca o simplă negare.

Dimpotrivă, ca și oricare altă virtute, cumpătarea este pozitivă. Permite fiecărei persoane să fie stăpână pe sine însăși, cultivă ordinea în sensibilitate și afectivitate, în gusturi și plăceri, în tendințele cele mai intime ale eului: pe scurt, ne oferă

echilibrul în folosirea bunurilor materiale, și ne ajută să aspirăm la bunuri supranaturale [1] . Prin urmare, în conformitate cu Sfântul Toma, cumpătarea ar putea fi așezată chiar la rădăcina unei vieții sensibile și spirituale [2] . Nu este de mirare, că dacă citiți cu atenție „Fericirile” se observă că într-un mod sau altul, aproape toate sunt în relație cu această virtute. Fără de care nu se poate vedea Dumnezeu, nici nu poți fi consolată, nici nu poți moșteni pământul și cerul, nici nu poți să înduri cu răbdare nedreptatea [3] : cumpătarea direcționează energia umană pentru a mișca moara tuturor virtuților.

MAESTRU

Creștinismul nu se limitează la a spune că plăcerea este ceva „permis”. Se consideră, mai degrabă, ca fiind ceva bun, pentru că Dumnezeu însuși a pus-o în natura lucrurilor,

dând satisfacție tendințelor noastre. Dar acest lucru este în concordanță cu conștiința umană actuală, știind că păcatul original există și a inversat prioritățile. Înțelegem exact de ce Sfântul Pavel spune: **fac răul pe care nu îl doresc** [4], este ca și cum răul și păcatul au fost altoite în inima omului după căderea din Rai și el se află în situația de a se apăra de sine însuși. Aici este dezvăluit rolul cumpătării, care protejează și ghidează ordinea internă a persoanelor.

Unul dintre primele puncte din cartea *Drum* pot servi pentru a încadra locul cumpătării în viața femeilor și a bărbaților: **Obişnuieşte-te să spui nu** [5]. Sf. Josemaría i-a explicat duhovnicului său sensul acestui punct, menționând că **este mai ușor să spun da : ambiției, simțurilor ...** [6]. Într-o întâlnire, a spus că **atunci când spunem da, totul devine ușor; dar când**

spunem nu, este o luptă, și uneori nu obținem victoria în luptă, ci înfrângerea. Prin urmare, trebuie să ne obișnuim cu a spune „nu” pentru a câștiga această luptă. Deoarece din această victorie internă obținem pacea pentru inimile noastre, pacea pe care o ducem în casele noastre – fiecare, la a sa – și pacea pe care o transmitem societății și lumii întregi [7].

A spune „nu”, în multe cazuri duce la o victorie internă care este o sursă de pace interioară. Este o negare a ceea ce ne îndepărtează de Dumnezeu, – a ambițiilor de sine, a pasiunilor dezordonate–; este modalitatea esențială pentru a ne afirma propria libertatea; este o modalitate de a ne poziționa *în lume* și *în vârful acestor lumi*.

Când cineva spune „da” la toată lumea și la tot ce îl înconjoară sau îi

place, cade în anonimat; într-o anumită formă este depersonalizat; este ca o marionetă mișcată de voința altora. Poate am întâlnit astfel de persoane, incapabile de a spune „nu” la impulsurile și la dorințele celor din jurul său. Aceștia sunt oamenii lingușitori pentru care aparenta disponibilitate dezvăluie lipsa de caracter sau chiar ipocrizia, sunt oameni care nu pot să-și complice viața cu un „nu”.

Pentru ca cei care spun „da” la tot, practic, demonstrează că, în afară de ei înșiși, restul are mai puțină importanță. Cine, totuși, știe că păstrează o comoară în inima lui [8], luptă împotriva a ceea ce i se opune. Prin urmare, „a spune nu”, anumitor lucruri reprezintă, mai presus de toate, să își asume alte lucruri, să se situeze în lume, să declare în fața celorlalți propria scară de valori, modul lui de a fi și de a se comporta. Presupune dorința de a-și ciopli

caracterul, de a-și lua angajamentul față de ceea ce este cu adevărat valoros, și a-l face cunoscut prin acțiunile proprii.

Expresia ceva sau cineva „este cumpătat”, produce un sentiment de soliditate, de coerență: **Cumpătarea este o măiestrie.** Această măiestrie este atinsă atunci când cineva este conștient de faptul că **nu tot ceea ce experimentăm în corpul și sufletul nostru trebuie să fie rezolvat cu orice preț. Nu tot ce se poate face trebuie să se facă. Este mai ușor să te lași dus de așa numitele impulsuri naturale; dar la sfârșitul acestui drum găsim tristețea, izolarea în propria mizerie [9].**

Omul termină prin a depinde de senzațiile pe care mediul din jur le trezește în el, și caută fericirea în senzații trecătoare, false, care – tocmai pentru că sunt trecătoare – niciodată nu îi dau satisfacție. Cel

care nu este cumpătat, nu poate găsi pacea, fuge dintr-o parte în alta, și în cele din urmă se angajează într-o căutare fără sfârșit, care devine o autentică fugă de sine însuși. Este o persoană veșnic nemulțumită, care trăiește ca și cum nu s-ar putea conforma cu propria situație, ca și cum ar fi necesar să caute în permanență noi senzații.

În puține vicii se poate observa mai bine decât în necumpătare robia păcatului. După cum spune Apostolul, **în disperarea lor s-au predat delirului** [10]. Lacomul pare să fi pierdut controlul de sine, scopul fiind de a căuta mereu noi senzații. Prin contrast, cumpătarea are printre fructele sale liniștea și odihna. Cumpătarea nu face să se stingă sau să se nege dorințele și pasiunile, dar îl face pe om cu adevărat stăpân, maestru. Pacea este „liniștea ordinii” [11], se găsește doar

într-o inimă încrezătoare în sine însuși, și dispus să se dăruiască.

CUMPĂTARE ȘI SOBRIETATE

Cum se poate preda și învăța virtutea cumpătării? În nenumărate ocazii, Sf. Josemaría a abordat problema, concentrându-se pe două idei fundamentale: pentru a educa sunt necesare puterea exemplului și promovarea libertății. Astfel, a comentat faptul că părinții ar trebui să-i învețe pe copiii lor **să trăiască cu seriozitate, să ducă o viață un pic de „spartan”, adică creștinească. Este dificil, dar trebuie să fim curajoși: să aveți curajul de a educa în austeritate, altfel nu veți face nimic** [12].

Din cele de mai sus, este clară importanța acestei virtuți; dar este surprinzător faptul că Sf. Josemaría consideră că o viață „de spartan” este sinonim cu ceva creștin, sau invers, că ceva creștinesc se poate explica

prin cuvântul “spartan”. Se pare că soluția paradoxului este relația între viața de spartan cu importanța dată curajului – parte a virtuții tăriei – pentru a educa în virtutea cumpătării.

De asemenea, se disting aici două tipuri de curaj: în primul rând, trebuie să fi curajos să-ți asumi personal un stil de viață de tip spartan, – adică, creștin –. Nimeni nu dă ceea ce nu are și, având în vedere că, pentru a putea învăța această virtute a cumpătării este primordial exemplul și experiența proprie. Tocmai pentru că este o virtute ale cărei acțiuni sunt îndreptate spre detașare, este esențial ca și copiii să vadă dinainte efectele sale.

Dacă cei care sunt sobri transmit bucuria și pacea interioară, copiii vor avea un stimulent de a-și imita părinții. Cel mai simplu și natural mod pentru a transmite această

virtute este atmosfera din familie, mai ales atunci când copiii sunt mici. Dacă ei văd că părinții renunță elegant la ceea ce pentru ei ar părea un moft, sau să sacrifice timpul lor liber pentru a servi familiei – de exemplu, pentru a-i ajuta la temele școlare, sau să îi îmbrăieze și să le dea să mănânce celor mici, sau să se joace cu ei – vor asimila aceste acțiuni și le vor relaționa cu atmosfera respirată normal în casă.

În al doilea rând, de asemenea este nevoie de curaj pentru a propune virtutea cumpătării, ca un stil de viață bună și de urmat. Este adevărat că, atunci când părinții trăiesc cu bucurie într-un mod sobru, va fi mai ușor să o sugerezi prin comportamente specifice. Dar, uneori, ei pot să se întrebe până în ce punct nu interferează în libertatea legitimă a copiilor, sau le impun, fără drept, modul lor de viață. Inclusiv pot să se întrebe dacă este eficace

impunerea sau solicitarea anumitor lucruri pe care copiii nu par a fi capabili sau dispuși să și le asume. Dacă li se refuză un capriciu, dorința rămâne, mai ales atunci când prietenii lor și-au satisfăcut deja acest capriciu. Nu se promovează prin aceasta sentimentul ca sunt „discriminați” în relațiile lor sociale? Sau, chiar mai rău, nu este o ocazie să se distanțeze de părinții lor și să fie nesinceri?

Practic, dacă suntem realiști, ne dăm seama că nici unul dintre aceste motive nu este suficient de convingător. Când cineva are un comportament sobru, el descoperă că cumpătarea este un lucru pozitiv, care nu are nimic de-a face cu a impune copiilor o povară greu de suportat, ci de a-i pregăti pentru viață. Sobrietatea, nu este pur și simplu un model de comportament pe care cineva îl „alege” și care nu poate fi impus nimănui, ci este o

virtute necesară pentru a pune o oarecare ordine în haosul introdus de păcatul originar în natura umană.

Este vorba despre a fi conștient de faptul că fiecare persoană trebuie să se străduiască să-l dobândească, în cazul în care dorește să fie stăpân și maestru pe sine însuși. Trebuie să fi convins că nu e suficient un bun exemplu pentru a educa. Trebuie să știi cum să explici, să promoveze situații în care se poate practica virtutea și, dacă este necesar, să știi să spui nu – și să-i ceri Domnului puterea să te opui – la viciile și poftele copilului, care sunt de altfel naturale, dar impulsionate de o incipientă pofta de a cere.

LIBERTATE ȘI CUMPĂTARE

Mai mult decât atât, este vorba de a educa în același timp în cumpătare și libertate: sunt două domenii care pot fi distinse, dar nu se pot separa, mai presus de toate, pentru că libertatea

„traversează” întreaga ființă umană și stă la baza educației însăși.

Educația are scopul de a permite tuturor să fie liberi pentru a lua deciziile potrivite, care vor modela viața lor.

Educația nu se face cu o atitudine protectivă, în care, părinții ajung să înlocuiască voința copilului și să monitorizeze fiecare mișcare a acestuia. Nici printr-o atitudine excesiv autoritară, care nu lasă loc pentru dezvoltarea personalității și discernământului copilului. În ambele cazuri, rezultatul final va arăta mai mult ca un substitut a educatorului sau o caricatură a unei persoane, fără caracter.

Înțelept ar fi să se lase copilului decizia într-o manieră consecventă cu vârsta lui și să învețe să aleagă ținând cont de consecințele acțiunilor lui, în timp ce primește sprijinul părinților lui – și a celor

implicați în educația acestuia – pentru a fi un succes alegerea făcută sau, eventual, pentru a rectifica o decizie greșită.

O întâmplare pe care Sfântului Josemaría a descris-o de mai multe ori, scene din copilăria lui într-o formă ilustrativă: părinții săi nu făceau față în a-i satisface capriciile, și într-o zi la masă, servindu-i-se o mâncare care nu-i placea, mama sa, – în loc sa îi pregătească altă mâncare – i-a spus să mănânce din felul principal ... Tot așa, până când într-o zi băiatul a aruncat mâncarea din farfurie pe pereți ... părinții acestuia au lasat pereții murdari câteva luni, astfel încât să poată percepe consecințele acțiunii lui [13].

Atitudinea părinților Sfântului Josemaría arată cum se combină respectul pentru libertatea copilului, cu forța necesară de a nu ceda unor simple capricii. În mod logic,

abordarea fiecărei situații va fi diferită. În domeniul educației, nu există rețete generale, ceea ce contează este să faci ca binele elevului să-i fie clar – pentru că au fost experimentate –, care sunt lucrurile bune pe care trebuie să le învețe să le iubească, și care sunt lucrurile care pot fi dăunătoare. În orice caz, trebuie să se mențină și să se promoveze principiul respectului pentru libertate: este mai bine să greșească, în unele situații care impun întotdeauna propria lor judecată, în special în cazul în care copiii o percep ca pe ceva nerezonabil sau fără logică.

Această mică anecdotă a „mâncării aruncate pe pereți”, ne oferă, de asemenea, posibilitatea de a repara una dintre primele faze în care ar trebui să se învețe virtutea cumpătării: la servirea mesei. Tot ceea ce se face pentru a promova bunele maniere, moderație și

sobrietate ajută să dobândească această virtute.

Desigur, fiecare vârstă are circumstanțe specifice, care fac ca formarea să fie abordată în moduri diferite. Etapa adolescenței are nevoie de mai multe măsuri care prevăd relațiile sociale în comparație cu etapa copilăriei, permițând în același timp o mai bună raționalizare a motivelor care duc să se manifeste într-un fel sau altul. Cumpătarea la mâncare se poate dezvolta la copilul mic cu relativă ușurință, prin obținerea unor abilități – puterea voinței și auto-controlul – care vor fi un ajutor neprețuit atunci când vine vorba de a lupta pentru cumpătare în adolescență.

De exemplu, pregătirea unor meniuri variate, a ști cum să renunți la capricii sau ciudățeni, terminarea felului de mâncare care nu-ți place, a nu lăsa în farfurie mâncarea

neterminată, să înveți cum să utilizezi tacâmurile sau să aștepti să se servească toate persoanele de la masă înainte de-a începe să mănânci, acestea sunt modalități concrete de consolidare a voinței copilului. În plus, în timpul copilăriei, atmosfera sobră de familie pe care o practică părinții – admirabil de sobri! – este transmisă ca prin osmoză, fără a face nimic special.

În cazul în care resturile de la masă nu sunt strânse, deoarece vor fi utilizate pentru a completa alte feluri de mâncare, dacă părinții nu mănâncă între mese, sau se permite ca ceilalți să ceară supliment la desert, copii cresc percepând natural o astfel de abordare . La momentul oportun, vor fi date explicații de ce se face acest lucru, astfel încât aceștia să poată înțelege: cu privire la îngrijirea sănătății proprii, sau să fie generoși și să-și arate dragostea față de fratele său, sau ca o modalitate de

a oferi un mic sacrificiu lui Isus ...
lucruri pe care copiii le înțeleg mai
bine decât cred adulții.

J.M. Martín y J. De la Vega

[1] Cfr. *Catehismul Bisericii Catolice* ,
n. 1809.

[2] Cfr. Sfântul Toma, *S. Th* . II-II, q.
141, aa. 4, 6, y *S. Th* . I, q. 76, a. 5.

[3] Cfr. *Mt* 5, 3-11.

[4] *Rm* 7, 19.

[5] Sfântul Josemaría, *Drum* , n. 5.

[6] Sfântul Josemaría, Autograf, în P.
Rodriguez (ed.), *Drum. Ediția critico-
istorică* , Rialp, Madrid 2002 p. 219.

[7] Sfântul Josemaría, Întalnire, 28-
X-1972, en P. Rodriguez (ed.), *Drum.
Ediția critico-istorică* Rialp, Madrid
2002 p. 219.

[8] Cfr. *Mt* 6, 21.

[9] Sfântul Josemaría, *Prietenii lui Dumnezeu*, n. 84.

[10] *Ef* 4, 19.

[11] Sfântul Augustin, *De civitate Dei*, 19, 13.

[12] Sfântul Josemaría, Întalnire la Castellaura (Barcelona), 28-XI-1972. Vid. <https://www.es.JosemaríaEscrivá.info/articulo/la-e...>

[13] Cfr. A. Vázquez de Prada, *El Fundador del Opus Dei (I)*, Rialp, Madrid 1997, p. 33.

.....